

УДК 347.113

Калашник О. М. – кандидат юридичних наук, заступник директора навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, м. Київ

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ГЕНЕЗА ТА СУТНІСТЬ

Розглянуто підходи до визначення поняття механізму правового регулювання цивільних відносин. Запропоновано авторське визначення поняття «механізм правового регулювання цивільних відносин».

Ключові слова: правове регулювання, механізм правового регулювання, цивільні відносини.

Цивільні відносини завжди посідали чільне місце в системі права. В умовах євроінтеграції України та формування правової держави роль і значення правового регулювання суспільних відносин набувають актуальності, адже ключовою ознакою моделі правової держави є чітке врегулювання суспільних відносин.

Актуальність досліджень, присвячених цій тематиці, зумовлена не лише науковою значущістю галузі цивільного права, а й потребою в удосконаленні національного законодавства, інтеграції України до ЄС. Зазначена проблематика важлива як для теорії держави та права, методології правового регулювання сфер діяльності, які об'єднують різномірні за природою відносини, так і для діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій різних форм власності, юристів-правників, фізичних осіб, які вступають у цивільні відносини.

Для реалізації правового регулювання суспільних відносин важливе значення має його механізм, від якого залежить ефективність такого регулювання, відповідність поведінки учасників суспільних відносин приписам юридичних норм [1].

Дослідженню питань, пов'язаних із поняттям механізму правового регулювання, окремих його елементів, приділяли

увагу українські й зарубіжні теоретики та практики: С. С. Алексєєв, В. М. Горшенєв, О. С. Іоффе, Н. В. Камінська, О. Я. Кархут, Ю. В. Кривицький, Н. С. Кузнєцова, О. В. Малько, О. О. Отраднава, С. О. Погрібний, О. М. Родіонова, О. Ф. Скакун, Т. І. Тарахонич, В. Л. Яроцький, С. В. Невестюк, В. В. Мазур та ін. В українській доктрині цивільного права увагу здебільшого приділяли аналізу особливостей механізмів правового регулювання лише окремих видів цивільних відносин, зокрема договірних (С. О. Погрібний), деліктних (О. О. Отраднава). Водночас на сьогодні бракує дослідження механізму правового регулювання всіх без винятку цивільних відносин [2].

Поняття «цивільне праве регулювання» є похідним від загальнотеоретичної категорії «правове регулювання». Так, Н. І. Авдєєнко зауважує, що відхід від загальної теорії права під час розроблення наукових проблем окремих галузей права суттєво обмежує наукові дослідження [3, с. 5]. Цю позицію обстоює С. В. Невестюк, на думку якої доцільність такого визначення ґрунтується на тому, що це поняття, власне, постає єднальним чинником, що уможлиблює вивчення права в динаміці, осягнення механізму цивільного процесуального впливу, механізму дії цивільного процесуального права, правореалізації, а також визначення понять правового режиму та правової процедури [4].

У загальній теорії права немає єдиного підходу до тлумачення поняття правового регулювання як однієї з основоположних категорій правової дійсності, адже через регулювання виявляється сутність і соціальне призначення права [4]. З-поміж науковців, які першими запропонували визначення цієї категорії, вирізняється дефініція С. С. Алексєєва. Науковець вважав, що правове регулювання – це юридичний вплив на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою права та всієї сукупності правових засобів [5, с. 5].

Наступні покоління дослідників суттєво збагатили спектр підходів до визначення поняття правового регулювання, яке нині тлумачать як: правове явище, упорядкування відносин за допомогою права, формування нормативної бази правовідносин, встановлення певного суспільного порядку, дію юридичних засобів і соціальних факторів, організаційне втручання в приватноправову сферу, регламентацію суспільних відносин, розтягнутий у часі процес, налагодження порядку, установа

правових норм тощо. У цьому контексті С. В. Невестюк слушно зазначає, що категорія «правове регулювання» ґрунтується на понятті «регулювання» (від лат. *regulo* – правило). Вона означає впорядкування, налагодження, приведення чогось у відповідність до чогось іншого [4].

Правове регулювання завжди має певну мету, зокрема впорядкування відносин відповідно до тих ідеальних моделей, які закладено в норми права [6, с. 189]. Досліджуючи це питання, Я. В. Сімутіна переконує, що правове регулювання трудових відносин потребує наявності певного інструменту, за допомогою якого положення норми трудового права трансформуватимуться в реальний стан трудових відносин. Таким чином, нормативне врегулювання трудових відносин відбувається не лише завдяки існуванню безпосередньо норми трудового права, а й завдяки функціонуванню певного механізму, який втілює цю норму в життя, реалізує її програмну функцію, переводить її зі сфери належного (мета правового регулювання, утілена в нормах) у сферу реального, із чим потрібно погодитися. Такий механізм трансформації нормативних положень у процесі врегулювання суспільних відносин правової науки другої половини ХХ – початку ХХІ ст. було названо механізмом правового регулювання [6, с. 189].

Визначальною рисою правового регулювання є те, що воно має специфічний механізм. Поняття механізму правового регулювання використовують у теорії для досягнення взаємодії різних елементів правової системи, що уможливорює регулятивний вплив на суспільні відносини з метою їх впорядкування [7].

Механізм правового регулювання досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, тому їх позиції щодо сутності механізму правового регулювання суттєво різняться. Водночас цивілісти здебільшого беруть до уваги теоретичні настанови про механізм правового регулювання, що є базовими в осмисленні цієї проблематики загалом та означені тривалим періодом становлення на рівні загальнотеоретичних досліджень [2, с. 52].

Виникнення поняття «механізм правового регулювання» пов'язують з ім'ям М. Г. Александрова, який уперше використав категорію «механізм правового впливу», визначивши головні складові цього механізму, що комплексно забезпечують поступове долучення права до впорядкування суспільних відносин [6, с. 189; 8].

У середині ХХ ст. інтерес до вивчення предмета механізму правового регулювання суттєво активізувався. У 1940 році було опубліковано статтю М. О. Аржанова «Предмет і метод правового регулювання у зв'язку з питанням про систему радянського права» [9], яка започаткувала цілу низку досліджень із цієї теми. Найбільш загальним у сфері дії права традиційно є поняття механізму правового регулювання. Першими цією категорією у своїх дослідженнях послуговувалися М. Г. Александров, В. М. Горшеньов, Б. В. Шейндлін, Л. С. Явич та інші науковці [4].

У тлумачному словнику сучасної української мови термін «механізм» визначено як внутрішню будову, систему, комплекс станів і процесів, що формують певне явище [10].

На думку В. В. Мазура, у юридичній літературі існує принаймні дві точки зору щодо кількості та якісного змісту методологічних підходів до розуміння механізму правового, а отже, цивільно-правового регулювання [2, с. 52]. Так, ще С. С. Алексєєв як основоположник окресленої проблематики виокремлював інструментальний або спеціально-юридичний, психологічний та соціальний підходи. Ключова особливість інструментального підходу полягає в розгляді механізму правового регулювання як «комплексу засобів, усього юридичного інструментарію, долученого до процесу правового регулювання». Водночас психологічний підхід означений зосередженням уваги на аналізованні процесу формування та дії мотивів поведінки людей як учасників відповідних суспільних відносин, що відбувається в результаті їх правового регулювання. Дослідник зауважує, що це «своєрідна проекція способів правового регулювання на психологічну сферу особистості». Натомість сутність соціального підходу виявляється в можливості застосування поняття «механізм» більш широко, з позицій правового впливу загалом. У цьому контексті йдеться вже не про механізм правового регулювання, а про «соціальний механізм дії права» [11, с. 11–23].

Системний погляд на цю проблему запропонував С. С. Алексєєв у праці «Механізм правового регулювання в соціалістичній державі» (1966) [5], де зазначив, що механізм правового регулювання – це послідовність визначених стадій, які містять відповідні елементи. На першій стадії відбувається «регламентування суспільних відносин, що потребують

правового опосередкування» (елементом цієї стадії є правова норма). Другу стадію автор сформулював як «дію правових норм, у результаті яких виникають чи змінюються правові відносини» (елемент – правові відносини). Третя стадія передбачає реалізацію суб'єктивних прав та обов'язків [5, с. 35, 48, 61–62]. Саме в цій праці науковець констатував, що питання про механізм правового впливу є центральним у проблематиці правового регулювання [5, с. 3–4].

У більш пізній праці С. С. Алексєєв слушно зауважив, що залежно від характеру врегульованих відносин механізм правового регулювання може мати різну структуру, оскільки поєднання правових засобів за умов застосування децентралізованого (диспозитивного) та централізованого (імперативного) методів суттєво різняться [8, с. 371–372].

Така понятійна єдність вказує на високу методологічну якість тогочасної теорії права, зокрема у сфері, що стосується механізму правового регулювання суспільних відносин, коли запропоновані науковцями ще в середині ХХ ст. дефініції використовують і наші сучасники (з незначними змінами та доповненнями). Водночас у радянський період розвитку вітчизняної правової науки, з огляду на її політично-ідеологічну заангажованість, механізм правового регулювання визначали суто як складову марксистсько-ленінської юридичної науки. Нині механізм правового регулювання аналізують здебільшого з позицій теорії правових засобів (О. В. Малько, В. А. Сапун, К. В. Шундіков та ін.). Чимало наукових доробків загальнотеоретичного спрямування було оприлюднено впродовж останніх десятиліть. Так, А. О. Абрамова 2006 року захистила кандидатську дисертацію на тему «Ефективність МПР», де доведено доцільність упровадження в наукову доктрину теорії права комплексної категорії «ефективність механізму правового регулювання», що, на думку автора, дає змогу оцінити рівень та якість реалізації правових приписів [12].

У комплексному аналізі досліджуваної теми вирізняється праця К. В. Шундікова «Правові механізми: основи теорії», де поняття правові механізми співвіднесено з такими категоріями, як «механізм правового регулювання», «правовий режим», «правові процедури», «юридичні конструкції» тощо [13].

Прихильники інструментального вчення в доктрині цивільного права, спираючись на досягнення загальної теорії

права, формулюють власні дефініції механізму цивільно-правового регулювання [14, с. 111]. Так, О. О. Отраднава визначає механізм цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань як «сукупність цивільно-правових засобів, за допомогою яких забезпечується відновлення порушених прав потерпілого, відшкодування або компенсація заподіяної йому позадоговірної шкоди» [15, с. 17]. Аналізуючи цю дефініцію, В. В. Мазур констатує наявність елементів цивілістичного характеру. Це виявляється в застосуванні формулювання «цивільно-правові засоби», тобто йдеться лише про правові засоби, які притаманні власне цивільному праву як галузі й уособлюють приватноправові характеристики, а також у визначенні мети, на досягнення якої спрямовано зазначений механізм, що властива цивільно-правовому регулюванню деліктних зобов'язань [14, с. 111].

Натомість С. О. Погрібний аргументує іншу позицію. На його думку, механізм цивільно-правового регулювання становить «послідовний ланцюг зміни окремих правових явищ, серед яких: норма права, що регулює цивільні відносини, юридичний факт – права і обов'язки, які існують у цивільних правовідносинах, що виникли на його підставі, реалізація цих прав і виконання обов'язків, а за потреби – захист порушеного права чи інтересу [16, с. 43]. Може видатися, ніби С. О. Погрібний не розглядає механізм цивільно-правового регулювання як «систему або сукупність цивільно-правових засобів», що є характерним для інструментального підходу. Однак це не так, оскільки зазначене концептуальне тлумачення механізму випливає із самого змісту запропонованого науковцем визначення. Так, у праці йдеться про «окремі правові явища», до яких автор зараховує цивільно-правові норми, юридичні факти, суб'єктивні цивільні права й обов'язки, акти їх реалізації, а також засоби захисту порушених цивільних прав та інтересів. За своєю природою такі правові явища і є цивільно-правовими засобами, що в комплексі становлять механізм цивільно-правового регулювання. Вказівка ж на те, що механізм є послідовним ланцюгом зміни зазначених правових явищ, засвідчує, що ці явища організовані певним чином, взаємопов'язані та перебувають у взаємодії. Останнє дає змогу говорити не про набір правових явищ, а про їх систему, тобто систему цивільно-правових засобів. Таким чином, інструментальний

методологічний підхід ґрунтується на усвідомленні механізму цивільно-правового регулювання як «системи правових засобів». Причому принципового значення набуває словосполучення «правові засоби», що завдяки смислового наповненню визначає концептуальний напрям дослідження категорії «механізм цивільно-правового регулювання». Цей механізм завжди, незалежно від змісту формулювань, буде поставати не як процес, діяльність, а як правове явище, інструмент певного вищого порядку, що охоплює інструменти нижчого порядку для забезпечення процесу цивільно-правового регулювання й досягнення мети останнього. Звідси й походить назва цього методологічного підходу – інструментальний [14, с. 111].

У межах осмислення сутності механізму правового регулювання виокремлюють також діяльнісний методологічний підхід, який обґрунтував В. М. Горшеньов. На думку науковця, механізм правового регулювання доцільно аналізувати з позицій його зовнішньої організації, зосереджуючись на дослідженні організаційних сторін (форм) правового регулювання, а також сукупності правових форм діяльності органів держави й громадських організацій [17, с. 55–56].

Своєрідним є системний підхід до визначення природи механізму правового регулювання [14, с. 112], який запропонував В. О. Шабалін. Зокрема, ідеться про «складний комплекс юридичних засобів як керівну систему, за допомогою якої здійснюється цілеспрямований правовий вплив на суспільні відносини» [17, с. 137]. Системний підхід ґрунтується на усвідомленні механізму правового регулювання як цілісної та динамічної системи, елементи якої цілком підпорядковані її меті. Вони мають притаманні їм особливості, які перекладаються на систему (тобто механізм) загалом, зумовлюючи її головні риси [14, с. 112].

На сьогодні в межах доктрини цивільного права системний підхід не отримав активного застосування, однак його вплив на подальший розвиток інструментального вчення позначився на застосуванні основних положень цього вчення в цивілістичних дослідженнях [14, с. 112].

Механізм правового регулювання завжди визнавали центральною категорією юридичної науки [18, с. 16]. Тому його значення як фундаментальної, методологічної категорії в кожній окремій галузі права залежить від формулювання чіткого й

однозначного визначення цього поняття, що охоплює, на перший погляд, різні правові явища, які перебувають у взаємозв'язку та відповідній взаємодії під час функціонування [4]. Як стверджує М. Г. Шарце, поняття «механізм правового регулювання» дає змогу не лише зібрати разом явища правової дійсності – норми, правовідносини, юридичні акти тощо, а й представити їх у динаміці: продемонструвати специфічні функції певних юридичних явищ у їх взаємозв'язку [19, с. 11].

Під час дослідження механізму правого регулювання цивільних відносин С. В. Невестюк звертається до етимології цього поняття [4]. Так, «механізм» (від грец. *μηχανή* – машина) має такі значення:

- 1) устрій, пристосування, що складається з рухомих частин, які завдяки докладанню зусиль здійснюють заданий рух;
- 2) внутрішній устрій, система;
- 3) сукупність процесів, на яких ґрунтується певне явище [7, с. 251].

Значна кількість учених, які досліджували механізм правового регулювання як у теорії права, так і в різних галузях права, пропонували власне визначення поняття.

Так, О. Ф. Скакун зазначає, що механізм правового регулювання – це система правових засобів, способів і форм, за допомогою яких нормативність права втілюється в упорядкуванні суспільних відносин, задоволенні інтересів суб'єктів права, встановленні й гарантуванні правопорядку («належне» у праві стає «сушим»). Це класичне визначення повною мірою розкриває механізм правового регулювання суспільних відносин [7].

На думку К. В. Шундікова, правовий механізм – це об'єктивований на нормативному рівні, системно організований комплекс юридичних засобів, необхідний і достатній для досягнення конкретної мети [13, с. 15].

Водночас О. Я. Кархут визначає механізм правового регулювання суспільних відносин у сфері освіти як систему правових засобів, організованих специфічним чином у певній послідовності, спрямованих на впорядкування, регулювання, закріплення, розвиток і вдосконалення суспільних відносин в освітній сфері відповідно до цілей освітньої політики держави. Його ознаками є системність, цілеспрямованість,

функціональність, динамізм [1]. Ураховуючи специфіку відносин у сфері освіти, автор визначає механізм їх правового регулювання.

Зокрема, Р. Л. Гальчук тлумачить механізм правового регулювання як систему організованих послідовним чином юридичних засобів [20, с. 18]; Е. Р. Чернова – як узагальнену теоретичну схему органічно пов'язаних видів правової (праворегулятивної) дійсності, через яку і за допомогою якої здійснюється результативний юридичний вплив на суспільні відносини [21, с. 37]; Р. А. Шахбазов – як багатогранну й комплексну величину, що уможливорює правове регулювання соціальних відносин з метою усунення чинників, які перешкоджають забезпеченню соціального захисту [22, с. 24].

Представники теорії єдиного процесу розробили власні визначення спільного для всіх процесуальних галузей права поняття «процесуально-правовий механізм» [4]. Натомість О. Г. Лук'янова вважає, що процесуально-правовий механізм – це відносно самостійна динамічна система правових засобів, яка дає змогу впорядкувати охоронну діяльність уповноважених органів у сфері юрисдикційного правозастосування [23, с. 94].

Проаналізовані праці стосуються переважно розроблення поняття механізму правового регулювання в загальній теорії права, у цивільному процесуальному праві [4]. Проте на сучасному етапі бракує теоретичних напрацювань з питань механізму правового регулювання цивільних відносин. Тому ця проблематика потребує не лише подальшого прискіпливого вивчення, а й заслуговує на обов'язкове включення до навчальних планів і робочих програм із теорії держави та права, а також цивільного права.

Попри значну кількість праць щодо визначення проблематики механізму правового регулювання, нерозкритими залишаються питання щодо ознак механізму правового регулювання цивільних відносин, його предмета, об'єкта, методів, типів, які потребують подальшого наукового дослідження.

Ураховуючи вищевикладене, механізм правого регулювання цивільних відносин можна визначити як систему правових засобів, організованих у певній послідовності та спрямованих на впорядкування, регулювання, закріплення, розвиток і вдосконалення цивільних відносин на підставі основоположних принципів права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кархут О. Я. Механізм правового регулювання суспільних відносин у сфері освіти: теоретико-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Кархут Ольга Ярославівна. – Київ, 2014. – 185 с.
2. Мазур В. В. Механізм цивільно-правового регулювання як права категорія [Електронний ресурс] / В. В. Мазур // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2015. – № 6. – С. 51–57. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2015_6_10. – Назва з екрана.
3. Авдеенко Н. И. Механизм и пределы регулирующего воздействия гражданского процессуального права / Н. И. Авдеенко. – Ленинград : ЛГУ, 1969. – 73 с.
4. Невестюк С. В. Механізм цивільного процесуального регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Невестюк Сабіна Василівна. – Київ, 2016. – 210 с.
5. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1966. – 188 с.
6. Сімутіна Я. В. Щодо механізму правового регулювання трудових відносин у сучасних умовах [Електронний ресурс] / Я. В. Сімутіна // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 3. – С. 188–192. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkur_2015_3_46. – Назва з екрана.
7. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун. – Харків : Консум, 2000. – 652 с.
8. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия. Опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 712 с.
9. Аржанов М. А. Предмет и метод правового регулирования в связи с вопросом о системе советского права / М. А. Аржанов // Советское государство и право. – 1940. – № 8. – С. 12–13.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. – 523 с.
11. Алексеев С. С. Общая теория права : в 2 т. / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1982. – Т. 2. – 360 с.
12. Абрамова А. А. Эффективность механизма правового регулирования : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Абрамова Алина Александровна. – Красноярск, 2006. – 206 с.
13. Шунди́ков К. В. Правовые механизмы: основы теории [Электронный ресурс] / К. В. Шунди́ков // Государство и право. – 2006. – № 12. – С. 12–21. – Режим доступа: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Zurnal_2013/Gos_pravo_2006_12.pdf. – Загл. с екрана.
14. Мазур В. В. Механізм цивільно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект [Електронний ресурс] / В. В. Мазур // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – № 36. – Т. 1. – С. 108–113. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_36\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_36(1)_26). – Назва з екрана.
15. Отраднава О. О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань : монографія / О. О. Отраднава. – Київ : Юрінком Інтер, 2014. – 328 с.
16. Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України : монографія / С. О. Погрібний. – Київ : Права єдність, 2009. – 304 с.

17. Шабалин В. А. Методологические вопросы правоуедения (в связи с теорией и практикой социалистического управления) / В. А. Шабалин. – Саратов : Саратов. ун-т, 1972. – 226 с.
18. Войтович Е. П. Судебная практика в механизме гражданско-правового регулирования : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Войтович Елена Павловна. – Новосибирск, 2006. – 167 с.
19. Шарце М. Г. Механизм правового регулирования / М. Г. Шарце. – М. : Ун-т дружбы народов, 1988. – 48 с.
20. Гальчук Р. Л. Механизм правового регулирования пограничной деятельности в Российской Федерации: сущность, структура и критерии эффективности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Гальчук Роман Леонидович. – Белгород, 2009. – 181 с.
21. Чернова Э. Р. Юридическая деятельность в механизме правового регулирования: на примере деятельности органов внутренних дел МВД РФ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Чернова Эльвира Рамильевна. – Уфа, 2007. – 186 с.
22. Шахбазов Р. А. Механизм правового регулирования социальной защиты военнослужащих внутренних войск МВД России: теоретико-правовой аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Шахбазов Роман Агамедович. – СПб., 2008. – 193 с.
23. Лукьянова Е. Г. Механизм процессуального регулирования и его элементы [Электронный ресурс] / Е. Г. Лукьянова // Журнал российского права. – 2001. – № 7. – С. 91–96. – Режим доступа: <http://uristy.ucoz.ru/publ/11-1-0-391>. – Загл. с экрана.

REFERENCES

1. Karkhut, O.Ya. (2014). Mekhanizm pravovoho rehuliuвання suspilnykh vidnosyn u sferi osvity: teoretyko-pravovy aspekt [The mechanism of legal regulation of public relations in the field of education: the theoretical and legal aspect]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Mazur, V.V. (2015). Mekhanizm tsyvilno-pravovoho rehuliuвання yak pravova katehoriia [The mechanism of civil law regulation as a legal category]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 51-57. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2015_6_10 [in Ukrainian].
3. Avdeenko, N.I. (1969). *Mehanizm i predely reguliruiuscego vozdeistviia grazhdanskogo processualnogo prava [Mechanism and limits of the regulatory impact of civil procedural law]*. Leningrad: LGU [in Russian].
4. Nevestiuk, S.V. (2016). Mekhanizm tsyvilnoho protsesualnogo rehuliuвання [Mechanism of civil procedural regulation]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Alekseev, S.S. (1966). *Mehanizm pravovogo regulirovaniia v socialisticheskom gosudarstve [The mechanism of legal regulation in a socialist state]*. Moscow: Yurid. lit. [in Russian].
6. Simutina, Ya.V. (2015). Shchodo mekhanizmu pravovoho rehuliuвання trudovykh vidnosyn u suchasnykh umovakh [Regarding the mechanism of legal regulation of labor relations in modern conditions]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava, Journal of the Kyiv University of Law*, 3, 188-192. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2015_3_46 [in Ukrainian].
7. Skakun, O.F. (2000). *Teoriia derzhavy i prava [Theory of state and law]*. Kharkiv: Konsum [in Ukrainian].

8. Alekseev, S.S. (1999). *Pravo: azbuka - teoriia - filosofii. Opyt kompleksnogo issledovaniia [Right: ABC - theory - philosophy. Integrated research experience]*. Moscow: Statut [in Russian].

9. Arjanov, M.A. (1940). Predmet i metod pravovogo regulirovaniia v sviazi s voprosom o sisteme sovet'skogo prava [The subject and method of legal regulation in connection with the question of the system of Soviet law]. *Soveckoe gosudarstvo i pravo, The Soviet state and law*, 8, 12-13 [in Russian].

10. Busel, V.T. (Eds.) (2005). *Velykyi tlmachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]*. Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].

11. Alekseev, S.S. (1982). *Obscaia teoriia prava [General theory of law]*. (Vols. 1-2). Moscow: Yurid. lit. [in Russian].

12. Abramova, A.A. (2006). Effektivnost mehanizma pravovogo regulirovaniia [Efficiency of the mechanism of legal regulation]. *Candidate's thesis*. Krasnoiarsk [in Russian].

13. Shundikov, K.V. (2006). Pravovye mehanizmy: osnovy teorii [Legal mechanisms: the fundamentals of the theory]. *Gosudarstvo i pravo, State and Law*, 12, 12-21. Retrieved from http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Zurnal_2013/Gos_pravo_2006_12.pdf [in Russian].

14. Mazur, V.V. (2016). Mekhanizm tsyvilno-pravovoho rehuliuвання: teoretyko-metodolohichnyi aspekt [Mechanism of civil law regulation: theoretical and methodological aspect]. *Naukovyi visnyk Uzhhorod'skoho natsionalnogo universytetu, Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University*, 36, 108-113. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_36\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_36(1)_26) [in Ukrainian].

15. Otpadnova, O.O. (2014). *Problemy vdoskonalennia mekhanizmu tsyvilno-pravovoho rehuliuвання deliktnykh zoboviazan [Problems of improvement of the mechanism of civil law regulation of tort liability]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

16. Pohribnyi, S.O. (2009). *Mekhanizm ta pryntsypy rehuliuвання dohovirnykh vidnosyn u tsyvilnomu pravi Ukrainy [Mechanism and principles of regulation of contractual relations in civil law of Ukraine]*. Kyiv: Pravova yednist [in Ukrainian].

17. Shabalin, V.A. (1972). *Metodologicheskie voprosy pravovedeniia (v sviazi s teoriei i praktikoï socialisticheskogo upravleniia) [Methodological issues of jurisprudence (in connection with the theory and practice of socialist governance)]*. Saratov: Saratov. un-t [in Russian].

18. Voitovich, E.P. (2006). Sudebnaia praktika v mehanizme grajdansko-pravovogo regulirovaniia [Judicial practice in the mechanism of civil law regulation]. *Candidate's thesis*. Novosibirsk [in Russian].

19. Sharce, M.G. (1988). *Mekhanizm pravovogo regulirovaniia [The mechanism of legal regulation]*. Moscow: Un-t drujby narodov [in Russian].

20. Galchuk, R.L. (2009). Mekhanizm pravovogo regulirovaniia pograniĉnoi deiatelnosti v Rossiiskoi Federacii: suscnost, struktura i kriterii effektivnosti [The mechanism of legal regulation of frontier activities in the Russian Federation: the essence, structure and criteria of effectiveness]. *Candidate's thesis*. Belgorod [in Russian].

21. Chernova, E.R. (2007). Yuridicheskaia deiatelnost v mehanizme pravovogo regulirovaniia: na primere deiatelnosti organov vnutrennih del MVD RF [Juridical activity in the mechanism of legal regulation: on the example of the activity of internal affairs bodies of the Ministry of Internal Affairs]. *Candidate's thesis*. Ufa [in Russian].

22. Shahbazov, R.A. (2008). Mehanizm pravovogo regulirovaniia socialnoi zascity voennoslujascih vnutrennih voisk MVD Rossii: teoretiko-pravovoi aspect [The mechanism of legal regulation of social protection of servicemen of internal troops of the Ministry of Internal Affairs of Russia: the theoretical and legal aspect]. *Candidate's thesis*. SPb. [in Russian].

23. Lukianova, E.G. (2001). Mehanizm processualnogo regulirovaniia i ego elementy [The mechanism of procedural regulation and its elements]. *Jurnal rossiiskogo prava, Journal of Russian Law*, 7, 91-96. Retrieved from <http://uristy.ucoz.ru/publ/11-1-0-391> [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії 06.11.2017

Kalashnyk O. – *Ph.D in Law, Vice-Director of the Educational and Scientific Humanitarian Institute of V. Vernadsky Taurida National University, Kyiv, Ukraine*

Mechanism of Legal Regulation of Civil Relations as the Subject of Scientific Researches: Genesis and Gist

The main issues related to the definition of the concept of the mechanism of legal regulation of civil relations are revealed. The author's definition of the concept of «mechanism of legal regulation of civil relations» is given, various approaches to the definition and interpretation of the mechanism of legal regulation in general and the mechanism of legal regulation of civil relations are considered.

The author notes that an important place in the realization of the legal regulation of social relations is the mechanism of legal regulation, which determines the effectiveness of legal regulation, the accordance of the behavior of participants in public relations with the requirements of legal norms.

In his article, the author, before moving on to consider the issue of the mechanism of legal regulation of civil relations, turns to the definition of the concept of «civil law regulation» as a derivative of the general theoretical concept of «legal regulation».

The opinion on the need to allocate instrumental, activity, systemic and complex approaches in the part of the assessment of the essence as a mechanism of legal regulation, as well as the mechanism of civil-law regulation is supported.

The author argues that the mechanism of legal regulation has always been recognized as the central category of legal science.

A significant number of scientists who studied the mechanism of legal regulation, both in the theory of law, and in various branches of law, gave their definition of the concept.

Taking into account the opinions of scholars, the author speaks about the categorical apparatus of the mechanism of legal regulation of the concept of the mechanism of legal regulation of civil relations. Thus, the mechanism of the right regulation of civil relations is a system of legal means organized in a certain sequence and aimed at the ordering, regulation, consolidation, development and improvement of civil relations on the basis of the fundamental principles of law.

Keywords: legal regulation, mechanism of legal regulation of civil relations, the doctrine of the mechanism of legal regulation.